

5. Οι Σκεπτικοί Φιλόσοφοι

A1. Ερωτήσεις γνώσης - κατανόησης

1. Ως προς τι διαφοροποιείται ο σκεπτικισμός από τις θεωρίες του Πλάτωνος και του Αριστοτέλη στο θέμα της αλήθειας;
2. α) Τι σημαίνει ο όρος σκεπτικισμός¹;
β) Να αναφέρετε τις δύο κύριες μορφές που προσέλαβε ο σκεπτικισμός στο πλαίσιο της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας.
3. Γιατί ο σκεπτικισμός αμφισβητεί τη δυνατότητα του ανθρώπου να αποκτήσει έγκυρη γνώση;
4. Σε τι διαφοροποιείται ο Αρκεσίλαος από τον Πλάτωνα;
5. Ποια επιχειρήματα ονομάζονται «σωρείται»;
6. Ποια είναι η βασική διαφορά μεταξύ των θεωριών του Καρνεάδη και του Αρκεσίλαου;
7. Ποια υπήρξε η συμβολή του Φίλωνος του Λαρισαίου στην προβληματική του σκεπτικισμού;
8. Ποια αντίφαση εμπερικλείει ο σκεπτικισμός;
9. Ποια είναι η βασική διαφορά ανάμεσα στον ακαδημαϊκό σκεπτικισμό και τον πυρρωνισμό;

---

¹ Πρβλ. τον ορισμό που δίνει ο Σέξτος εμπειρικός: «Σκεπτικισμός είναι η ικανότητα να βρίσκει κανείς με οποιοδήποτε τρόπο αντιθέσεις ανάμεσα στα φαινόμενα και στις κρίσεις: με το Σκεπτικισμό, εξαιτίας της «ισοδυναμίας» (ισσοσθένεια) που χαρακτηρίζει αντίθετα μεταξύ τους πράγματα και επιχειρήματα, φτάνουμε πρώτα στην εποχή και από εκεί στην «ψυχική ηρεμία» (στην αταραξία)», Σέξτ. Πυρρ., 1, 8.

10. Τι σημαίνουν οι όροι «*ἰσοσθένεια τῶν λόγων*», «*ἐποχή*» και «*ἀταραξία*»;
11. Ποια βασική αντίρρηση προβλήθηκε στη θέση των πυρρωνιστῶν περί «*ἐποχῆς*» ή αποχής;

A2. Ερωτήσεις σύνθεσης - κρίσης

1. Ο σκεπτικισμός θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι ευσταθεί ως φιλοσοφική θεωρία στις μέρες μας; Να αναπτύξετε τις απόψεις σας σ' ένα δοκίμιο έκτασης 600 περίπου λέξεων². (συνθετική - δημιουργική εργασία)
2. «Ο Αρκεσίλαος δεν έγραψε τίποτε λένε μερικοί, για τον λόγο ότι για όλα τα ζητήματα κρατούσε την γνώμη του για τον εαυτό του («*ἐπέχειν*»)».
Διογένης Λαέρτιος, Βίοι φιλοσόφων, Δ-6.32, Αρκεσίλαος

Ποιες απόψεις των σκεπτικιστῶν υποδηλώνονται με αυτή τη στάση του Αρκεσίλαου;

B. Συνοδευτικά κείμενα

- 1.
- *Η καλύτερη αφετηρία για μια εξέταση του σκεπτικισμού του Πύρρωνος είναι ένα κείμενο από το Περί Φιλοσοφίας του Αριστοκλή, μια περιπατητική πραγματεία γραμμένη τον 2ο αιώνα μ.Χ., που την παραθέτει ο Ευσέβιος, επίσκοπος Καισαρείας (Εν. Προπ. 14, 18, 758c-d).*
Ο μαθητής του Πύρρωνος Τίμων λέει ότι ο άνθρωπος που θέλει να είναι ευδαίμων πρέπει να λάβει υπόψη του τα εξής τρία προβλήματα:

---

² Μπορείτε π.χ. να λάβετε υπόψη σας τις ακόλουθες αντιτιθέμενες απόψεις για την αξία του σκεπτικισμού:
«Ο σκεπτικισμός είναι για τη φιλοσοφία ό,τι είναι η αντιπολίτευση για το κοινοβούλιο: είναι εξίσου ευεργετικός και αναγκαίος» (Σοπενχάουερ, *Πάρεργα και Παραλειπόμενα*, Κεφ. I: Για τη φιλοσοφία και τη μέθοδό της, Τμήμα II, ό.π.).
Ο ακραίος σκεπτικισμός βλάπτει (καλύτερα, ακυρώνει) την επιστημονική έρευνα, γιατί δεν αναγνωρίζει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να γνωρίσει.

πρώτο, τι είναι στην πραγματικότητα τα πράγματα δεύτερο, ποια στάση θα πρέπει να υιοθετήσουμε απέναντί τους και, τέλος, τι θα προκύψει από μια τέτοια στάση. Σύμφωνα με τον Τίμωνα, ο Πύρρων διακήρυξε ότι είναι εξίσου αδύνατο να διακρίνουμε, να μετρήσουμε και να κρίνουμε τα πράγματα (αδιάφορα, αστάθμητα, ανεπίκριτα). Γι' αυτόν το λόγο, ούτε τα δεδομένα των αισθήσεών μας ούτε οι κρίσεις μας είναι αληθείς ή ψευδείς. Δεν πρέπει συνεπώς να στηριζόμαστε σ' αυτές, αλλά πρέπει να αποφεύγουμε να διατυπώνουμε κρίσεις, να μην κλίνουμε προς τη μία ή την άλλη άποψη, και να είμαστε κατηγορηματικοί, λέγοντας για κάθε επιμέρους πράγμα ότι είναι όχι περισσότερο από ό,τι δεν είναι ή ότι και είναι και δεν είναι ή ότι ούτε είναι ούτε δεν είναι. Για όσους υιοθετήσουν αυτή τη στάση η συνέπεια θα είναι να φτάσουν πρώτα στην άρνηση να διατυπώνουν ισχυρισμούς (αφασία) και κατόπιν στην ψυχική ηρεμία (αταραξία).

A. Long, *Η ελληνιστική φιλοσοφία, Στωικοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί*, σ. 137

2.

- **Οι απόψεις του Πύρρωνος για τη γνώση.**

Ο Πύρρων καταφέρεται εναντίον όλων των θεωριών της γνώσης που ζητούν, όπως ζητούσαν οι Στωικοί και οι Επικούρειοι, να δείξουν ότι ορισμένες αντιληπτικές εμπειρίες μάς δίνουν απόλυτα ακριβή πληροφόρηση για την αληθινή φύση των (εξωτερικών) αντικειμένων. Η βάση της κριτικής του είναι ότι δεν μπορούμε να φτάσουμε στα αντικείμενα ανεξάρτητα από την αισθητηριακή αντίληψη, και ότι η αισθητηριακή αντίληψη δεν μας παρέχει εγγύηση ότι συλλαμβάνουμε τα πράγματα όπως πραγματικά είναι. Συνεπώς, τα αντικείμενα καθεαυτά δεν προσφέρονται για έλεγχο της αισθητηριακής μας αντίληψης. Η αισθητηριακή αντίληψη αποκαλύπτει στο υποκείμενο της αντίληψης «αυτό που φαίνεται» (το φαινόμενο) ωστόσο, «αυτό που φαίνεται» δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως έγκυρη μαρτυρία από την οποία να συνάγουμε «αυτό που είναι» (το ον).

A. Long, *Η ελληνιστική φιλοσοφία, Στωικοί, Επικούρειοι, Σκεπτικοί*, σ. 139